

Täysistunto

Perjantai 8.3.2019 klo 13.02—16.33

9. Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi konkurssilain muuttamisesta ja eräksi siihen liittyviksi laeiksi

Hallituksen esitys HE 221/2018 vp

Valiokunnan mietintö LaVM 23/2018 vp

Ensimmäinen käsittely

Puhemies Paula Risikko: Ensimmäiseen käsittelyyn esitellään päiväjärjestyksen 9. asia. Käsittelyn pohjana on lakivaliokunnan mietintö LaVM 23/2018 vp. Nyt päätetään lakiehdotusten sisällöstä.

Keskustelu

15.35 Johanna Karimäki vihr: Arvoisa puhemies! Käsittelyssä on lakivaliokunnan mietintö konkurssilaista, uudesta konkurssilain kokonaisuudistuksesta. Valiokunnassa monet asiantuntijat ottivat tämän esityksen hyvillä mielin vastaan. Se selkiyttää konkurssipesän vastuudenjakotilannetta ja nopeuttaa menettelyjä.

Alun perin hallituksen esitykseen sisältyi myös ympäristövastuupykälä, mutta kuulemisessa nousi esiin, että tämän vastuutason riittävyys piti tarkistuttaa perustuslakivaliokunnalla, ja perustuslakivaliokunta päätyikin sitten siihen ratkaisuun, että ympäristövastuita käsittelevä pykälä ei ollut linjassa perustuslain 20 §:n kanssa. Perustuslain 20 §:hän suojaa yhteistä ympäristöämme, ja sinänsä käsittely perustuslakivaliokunnassa oli historiallinen, koska ensimmäistä kertaa tämä perustuslain 20 § tuli siellä näin käsiteltyä ja koeteltua.

Ympäristövastuupykälähän sinänsä on todella tarpeellinen, koska sen tavoitteena on vähentää epäselvästä oikeustilasta johtuvia riitaisuuksia ja myös estää ympäristön kannalta vakavien riskien tai jo syntyneiden tilanteiden paheneminen osoittamalla vastuu tietyissä tilanteissa konkurssipesälle ja samalla kohdentaen kustannuksia nykyistä oikeudenmukaisemmin. Konkurssitilanteissa on erittäin tärkeää varmistaa, että yrityksen ympäristövastuukysymykset kustannuksineen eivät jää valtion tai kansalaisten vastuulle vaan että vastuu jää ne aiheuttaneille toimijoille.

Tässä hallituksen esityksessä oli nostettu hyvin korkealle tämä ympäristövastuun taso. Kysymys oli siitä, että vain siinä tilanteessa ympäristövastuu tulisi ottaa huomioon, jos siitä uhkaa aiheutua ”vakavaa haittaa terveydelle”, ja jokainen ymmärtää, että on hyvin vaikea määritellä, mikä on sitten vakava haitta terveydelle tai mikä on sitten tavanomainen haitta terveydelle. Yksi konkreettinen esimerkki ympäristövastuista on Hituran kaivoksen tilanne, jossa Sipilän hallitus on kustantanut yli 16 miljoonalla eurolla konkurssiin menneen Hituran kaivoksen jätteitä, koska ympäristövastuut ovat jo kaatuneet valtion syliin ja hoidettaviksi.

Pöytäkirjan asiakohta PTK 173/2018 vp

Valiokunta päätyi esittämään pontta, jossa todetaan: ”Eduskunta edellyttää, että hallitus valmistelee konkurssipesän ympäristövastuuta koskevat säännökset, joissa otetaan tasapainoisesti huomioon sekä velkojien oikeus maksunsaantiin että ympäristöoikeuden näkökohdat.”

15.38 Suna Kymäläinen sd: Arvoisa rouva puhemies! On hyvä, että tämä konkurssilakiesitys on nyt tässä salissa keskustelussa ja on etenemässä kohti lain hyväksyntää. Tämähän on ollut meillä lakivaliokunnassa pitkä prosessi. Tovin jo odottelimme perustuslakivaliokunnasta sitä lausuntoa, ja oli hyvä, että saimme sen ruuhkaisen perustuslakivaliokunnan puolelta sitten lopulta valiokuntaan.

Kuten tässä edellä edustaja Karimäki totesi, tässä on historiallisesta muutoksesta kysymys tuon perustuslain 20 §:n osalta, juuri näiden ympäristövastuiden osalta, ja sen takia tämä esitys on saanut kannatuksen. Mutta meidän jouduimme sitten erikoiseen tilanteeseen tämän esityksen myötä, koska tämän yhteyteen oli kytketty tämä maakunnan liikelaitosten konkurssisuoja, joka sitten jouduttiin valiokuntatyöskentelyssä poistamaan, koska tuon perustuslakivaliokunnan lausunnon myötä totesimme, että meillä on kovin vähän aikaa ja me emme olleet käyneet ollenkaan kuulemisia tämän asian osalta. Mutta koska tuo itse periaate ja sen historiallisuus ja ympäristönsuojelun näkökulma olivat niin tärkeitä, niin on hyvä, että saimme tämän sitten osittain tehtyä. Ja kun tämän päivän elämää, soten kaatumista ja sen myötä jopa hallituksen kaatumista, yllättäen on joutunut seuraamaan, niin totean, että on sitä tärkeämpää, että osasimme valiokunnasta poistaa nuo maakuntatason liitännäiset.

15.40 Johanna Karimäki vihr: Arvoisa puhemies! Tosiaan se, että saimme konkurssilain valmiiksi näin valiokunnan viimeisinä töinä, on merkittävä asia konkurssien hoitamisen helpottamisessa jatkossa, ja se, että ympäristövastuut otettaisiin vakavammin huomioon konkurssipesän vastuissa, on todella tärkeä kysymys. Tänä päivänä julkaistiin myös uhanalaisten lajien uusi punainen kirja, ja ympäristömme on todella hälyttävässä tilassa. Meidän tarvitsee ihan kaikkea lainsäädäntöämme tarkistaa siitä näkökulmasta, kuinka kestävää se on ympäristön kannalta.

No, nyt kun tästä konkurssilasta, joka sinänsä on parannus nykytilaan, kuitenkin uupuu tämä ympäristövastuukysymys, niin miten sitten käytännössä menetellään? Käytännössä esimerkiksi korkeimman hallinto-oikeuden linjaukset nyt edelleenkin ohjaavat ympäristövastuiden määrittelyssä, vaikka tilanne on siltä osin vielä epäselvä, että lainsäädännössä ei ole tätä määritelmää.

Konkurssilaki jäi tosiaankin näin viime metreille käsittelyyn osittain senkin vuoksi, että konkurssilaki sisälsi myös pykälän, jossa olisi ollut maakuntien liikelaitoksille konkurssisuoja, ja tämä olisi vaatinut EU:lta notifikaatiota, jotta lakia olisi voinut viedä siinä muodossa eteenpäin. Nyt on hyvä, että saimme yksimielisesti tämän konkurssilakiesityksen eduskuntaan juuri tässä muodossa ja niillä evästyksin, että ympäristövastuukysymykset tullaan valmistelevaan seuraavalle eduskunnalle.

15.42 Ben Zyskowiec kok: Arvoisa rouva puhemies! Tämä esillä oleva lainsäädännön muutos on varmasti tarpeen ja perusteltu. Itse haluan kiinnittää huomiota juuri tänä päivänä tähän tilanteeseen, jossa näyttää siltä, että yhä useampaan lakiesitykseen, mitä tässä eduskunnassa käsitellään, perustuslakivaliokunnan tulkinnan johdosta sisältyy perustuslaillisia ongelmia. Meillä on tänään hyvin lyhyt päiväjärjestys tässä istunnossa, mutta kun

Pöytäkirjan asiakohta PTK 173/2018 vp

katsoin, mitä täällä on esillä, niin täällä on työaikalaki, joka oli perustuslakivaliokunnassa, täällä on kalastuslaki, joka oli perustuslakivaliokunnassa, täällä on tiedustelulait, jotka olivat perustuslakivaliokunnassa kahteenkin kertaan, ja tietysti tämän päivän iso uutinen on sote- ja maakuntauudistuksen kaatuminen ja siihen liittyvä hallituksen eronpyyntö.

Henkilökohtaisesti haluan muistuttaa siitä, että perustuslakivaliokunnan ratkaisut perustuslain tulkittamisessa ovat aina tulkintaa. Perustuslakivaliokunta ei tietysti tee niitä missään tyhjiössä, vaan perustuslakivaliokunnan käyttämien asiantuntijoiden, valtiosääntöoikeuden asiantuntijoiden, joita tässä maassa on hyvin vähän, näkemyksillä ja tulkinnoilla on luonnollisesti painava merkitys perustuslakivaliokunnan työssä. Silloin kun ollaan jouduttu tilanteeseen, jossa yhä useampi laki, yhä useampi uudistus, törmää perustuslakiin — tai vähintään nähdään välttämättömäksi pyytää siitä perustuslakivaliokunnan lausunto — mielestäni on aiheellista kysyä, onkohan olemassa oleva perustuslakivaliokunnan tulkintakäytäntö ihan kohdallaan vai onko se liian tiukka, kun jatkuvasti yhä useampi laki joudutaan lähettämään perustuslakivaliokuntaan ja näistä laeista löytyy perustuslaillisia ongelmia. En nyt ota kantaa siihen tulkintaan, jonka perustuslakivaliokunta teki perustuslain 20 §:stä ja joka täällä on todettu. Totean vain sen, että se on uusi linjaus ja omalta osaltaan — oikein tai väärin, en ota siihen kantaa — on taas eräällä tavoin tiukentamassa perustuslain tulkintaa.

Haluan korostaa sitä, että perustuslaki ei itsessään anna mitään ratkaisuja sen enempää maakuntien kuin soten, kalastuslain tai työaikalain ja niin edelleen ongelmiin, vaan tämä kaikki on tulkintaa. Ja se on luonnollista, sitä se juridiikka on, mutta tämä pitäisi avoimin silmin myöntää ja nähdä, ja pitäisi pitää mahdollisena myös nykyistä vähemmän kiristävää tulkintaa perustuslakivaliokunnassa.

15.45 Johanna Karimäki vihr: Arvoisa puhemies! Edustaja Zyskowicz käytti edellä puheenvuoron perustuslaista ja sen tulkinnasta. Täytyy todeta, että perustuslaki on vahvan demokratian perusta ja kivijalka, se estää juuri sen, että hätäisesti yhden vaalikauden aikana hallitus voisi tehdä muutoksia, jotka olisivat perustuslain vastaisia. Perustuslakihan on syntynyt vuosikymmenten saatossa, ja sitä muutetaan harkiten kahden vaalikauden aikana.

Ja mitä tulee esimerkiksi tiedustelulakeihin, niin vahva perustuslakimme on saanut aikaan sen, että tiedustelulakien käsittely on ollut hyvin tasokasta ja laadukasta ja on voitu varmistaa tiedustelun hyvä taso, kansamme turvallisuuskysymykset mutta myös ihmisoi-
keuskysymykset ja perusoikeuskysymykset kestäväällä tavalla.

Eli se, että Suomessa noudatetaan perustuslaillisuutta ja perustuslaki on punaisena lankana lakien säätämässä ja eduskuntakäsittelyssä, on demokratiassamme hyvä asia.

15.47 Ben Zyskowicz kok: Arvoisa rouva puhemies! Olen edustaja Karimäen kanssa samaa mieltä perustuslain luonteesta ja merkityksestä. Perustuslaki luonnollisesti rajaa myös lainsäätäjän harkintavaltaa: perustuslaissa on ilmaistu sellaisia kansalaisten perusoikeuksia ja muita perusperiaatteita, joita vastaan lainsäätäjäkään — virkamiehistä tai tuomiois-
tuinlaitoksista puhumattakaan — ei voi toimia.

Kysymys siitä, kuinka ahtaat nämä rajat lainsäätäjän harkintavallalle ovat tai kuinka väljät ne ovat, on tulkintaa, ja tämä oli minun puheenvuoroni ydinviesti. Nimittäin meidän perustuslaissamme on keskeisenä periaatteena kansalaisten perusoikeuksien turvaamisen ohella myös niin sanottu kansanvaltaisuusperiaate. Se on aivan keskeinen elementti meidän perustuslaissamme — siinä perustuslaissa, edustaja, jota juuri kehuitte. Ja tämä kan-

Pöytäkirjan asiakohta PTK 173/2018 vp

sanvaltaisuusperiaate lähtee siitä, että valtiovalta kuuluu kansalle, jota edustaa valtiopäiville kokoontunut eduskunta, ja eduskunnalle kuuluu lainsäädäntövalta, jota luonnollisesti, kuten totesin, rajoittaa esimerkiksi kansalaisten perusoikeuksien kunnioittaminen.

Nyt ei olekaan kysymys perustuslaista vaan kyse on koko ajan perustuslain tulkinnasta. Jos perustuslaissa olevia perusoikeussäädöksiä tulkitaan hyvin tiukasti tai ne sanotaan laajasti — se tarkoittaa nyt tässä samaa asiaa, vaikka se voi kuulostaa paradoksilta — niin mitä laajemmin tulkitaan näitä perusoikeuksia, sitä kapeammaksi tulee lainsäätäjän harkintamarginaali. Ja kuitenkin lainsäätäjän harkintavalta, oikeus säätää Suomessa sellaiset lait kuin kansan valitsema parlamentti parhaaksi näkee, on keskeinen osa demokratiassamme.

En nyt mene yksityiskohtiin, mutta otetaan nyt kuitenkin esimerkiksi tämä sote-uudistuksessa ollut asiakassuunnitelma. Ei perustuslaki sano asiakassuunnitelmasta yhtään mitään, ja jos tässä valinnanvapauslaissa ei olisi ollut mitään asiakassuunnitelmaa, niin yksikään perustuslakiasiantuntija ei olisi tullut perustuslakivaliokuntaan sanomaan, että tämä laki on vastoin perustuslakia, kun ei tässä ole asiakassuunnitelmaa. Mutta annas olla, kun siinä oli asiakassuunnitelma, niin sitten nämä samat perustuslakiasiantuntijat tulivat kertomaan, että tässä tämän asiakassuunnitelman kanssa on suuri perustuslaillinen ongelma — joko se, että se ei ole sitova, tai se, että se ei ole riittävän selkeä, ja niin edelleen — ja sitten perustuslakivaliokunta antoi sosiaali- ja terveysvaliokunnalle lausunnon, jossa se näki, että tässä asiakassuunnitelmassa on perustuslainvastaisuuksia.

Eli edustaja Karimäki, olemme samaa mieltä perustuslain merkityksestä ja perusoikeuksien suojaamisen merkityksestä, mutta itse korostan myös kansanvaltaisuusperiaatetta.

Yleiskeskustelu päättyi.

Eduskunta hyväksyi hallituksen esitykseen HE 221/2018 vp sisältyvien 1.-13. lakiehdotuksen sisällön mietinnön mukaisena. Eduskunta yhtyi valiokunnan ehdotukseen hallituksen esitykseen HE 221/2018 vp sisältyvien 14.-15. lakiehdotuksen hylkäämisestä. Lakiehdotusten ensimmäinen käsittely päättyi.